

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

TIPS - oppdagelsesteamet

Stavanger Universitetssykehus

Robert Jørgensen

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Noen fakta om Schizofreni.

- På verdensbasis er det ca 5 - 10 nye tilfeller med diagnosen Schizofreni på pr. 100 tusen innbyggere. I sør- og midt Rogaland ca. 30-35 nye tilfeller hvert år.
- I Norge er det ca. 20 tusen som har denne diagnosen til enhver tid.
- 10% av uføretrygdede i Norge, har diagnosen Schizofreni.
- Kostnadene knyttet til denne sykdommen er større enn for noen annen enkelttilstand det være seg i somatikken eller psykiatri.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

- Og ikke minst den personlige lidelsen for den det gjelder og pårørende i forbindelse med alvorlig psykisk sykdom.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

For å diagnostisere Schizofreni kreves det i følge DSM IV

Beskrives lettest som en forvirringstilstand av en viss varighet.

Psykotisk fase har vart i en måned. Psykoser av mindre varighet diagnostiseres gjerne som psykotiske episoder (eks. rusutløste psykoser, kortvarig psykotisk episode).

Diagnosen kan stilles på bakgrunn av følgende symptomer.

vrangforestillinger - forfølgelsesideer

hallusinasjoner, ser syner, hører stemmer

usammenhengende tale

Assosiasjonsforstyrrelser

➔ Tankeforstyrrelser, tankeblokk, tankekjør

sterkt forstyrret atferd

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Andre sykdommer som bipolare lidelser, medisin / stoffbruk må utelukkes.

Symptomene kan variere i hyppighet, grad og intensitet.

Positive symptomer tillegg av noe som ikke skal være der. Aktive symptomer.

Personen som har slike opplevelser vil lide i betydelig grad som følge av disse symptomene.

Men.....

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Alt er ikke en diagnose.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Negative symptomer frafall av normale funksjoner/mister ferdigheter en tidligere hadde.

- Interesseløshet.
- Tilbaketrekking.
- Handlingslammelse.
- Apati.
- Unormale følelsesreaksjoner.
- Tilbaketrekning fra kontakt.
- Ambivalens.
- Identitetsproblemer.
- Sosial funksjonssvikt.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Hvor kan man søke hjelp i forvirringens tid????

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Psykiatri?

- I mange tilfeller ikke et tilbud folk er aktivt søkende til. Hadde det vært en kroppslig/somatisk tilstand hadde det vært et krav om umiddelbar utredning og behandling.
- At folk føler problemene enn har ikke er store nok.
- At det er for lange ventelister for å få hjelp.
- Stigma tenkning om den psykiatriske pasient og behandlingsapparat.
- At psykiatri handler om overmedisinering, tvang- og maktmisbruk. I historisk perspektiv mye rett i det.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Først litt om TIPS sin historie:

- En forundersøkelse i 1993-94 fant ut at mange personer i midt- og sør Rogaland gikk i lang tid med ubehandlede psykose-symptomer før de søkte eller fikk hjelp. Opptil 2 år (104 uker i gj.snitt).
- Det ble i 1997 etablert et lavterskel oppdagelsesteam (OT), ved Stavanger universitetssykehus, Psykiatrisk divisjon. Dette teamet ble etablert i forbindelse med oppstart av TIPS studien (1997-2000).

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Hensikten med TIPS studien.

- Er det mulig til å opprette et system hvor man kan søke kontakt så tidlig som mulig når det foreligger mistanke om at en alvorlig psykisk lidelse er under utvikling.
- Kan man med disse tiltakene forandre den hjelpsøkende atferden i befolkningen?
- Kan man forandre prognosen eller utvikling av tilstanden ved å tilby hjelp tidligere?

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

"I say fifty, maybe a hundred horses . . . What you say, Red Eagle?"

For å oppdage noe
trenger man et
oppdagelsesteam!

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

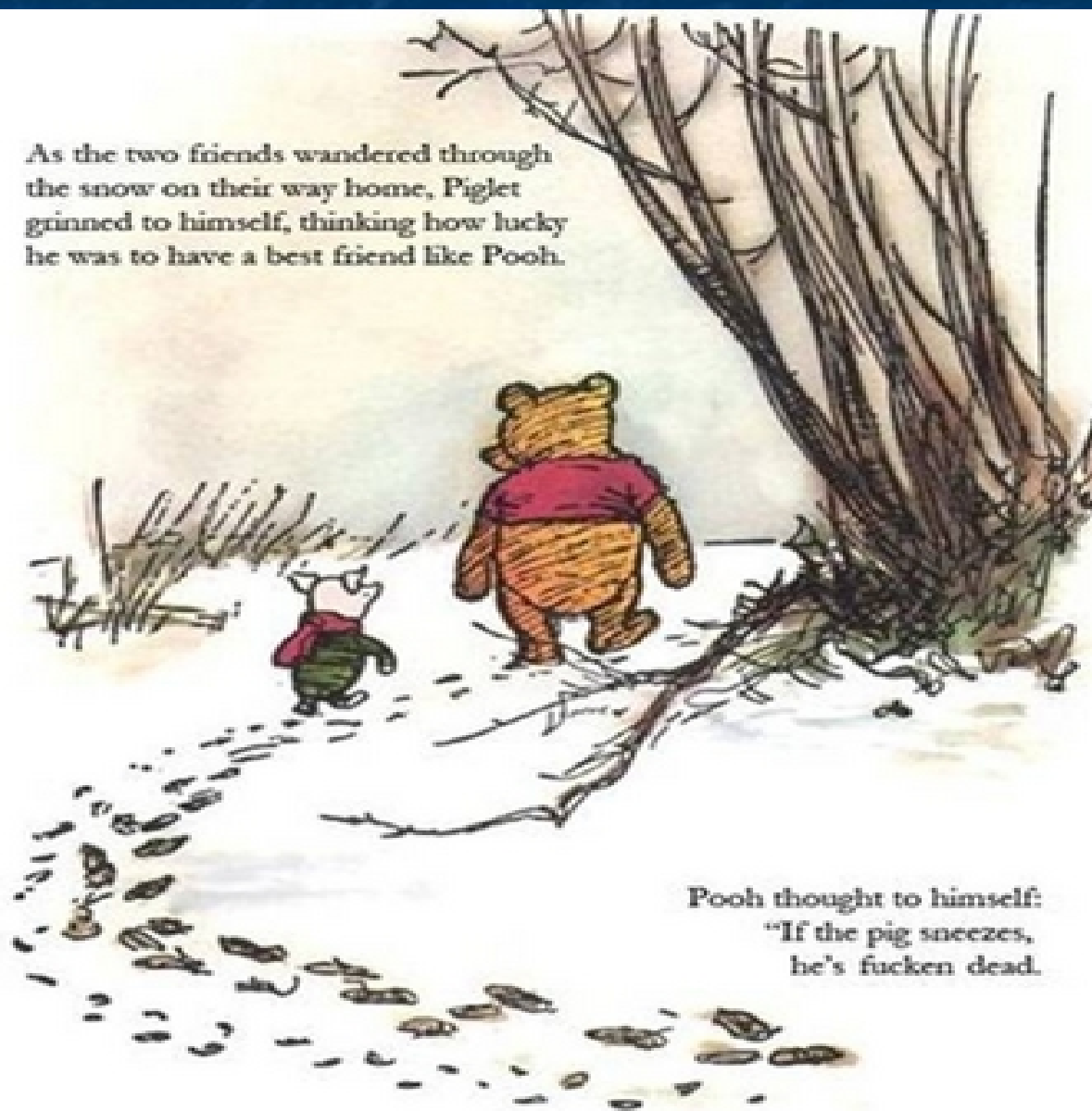
Oppdagelsesteamet

- Et team som betjener midt og sør Rogaland.
- Bemanning 4 psykiatriske sykepleiere (ulik stillingsbrøk).
- Hverdager fra kl 08 – 15.00.
- Lav terskel for utredning.
- TIPS telefonen 51515959

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

As the two friends wandered through the snow on their way home, Piglet grinned to himself, thinking how lucky he was to have a best friend like Pooh.

Pooh thought to himself:
"If the pig sneezes,
he's fucken dead."

Hvordan kan man vite hva andre tenker på eller hva de føler?

Man må spørre om det!

TIPS bruker et strukturert intervju kalt PANSS for å gjøre det.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

- Helse- og skolevesen fikk en kombinasjon av studiemateriell og bruksorientert materiell til hjelp i undervisning, diagnose- og behandlingsarbeid.
- Materiellet rettet mot folk flest har hatt preg av folkeopplysning og hovedvekten er lagt på hvilke symptomer en skal være på vakt mot og at det finnes et tilbud om rask behandling.

Det utarbeides kontinuerlig nytt materiell og annonser.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Informasjonskampanjer rettet mot befolkningen generelt

- Helsides annonser i lokalavisene.
- Brosjyrer til helsestasjoner, videregående skoler, sosialkontor osv.
- Reklame på lokal tv, busser.
- Egen internettside + annonser på ulike sider på nett.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

TIPS Studien Stavanger og Haugesund.

- Tidlig oppdagelsesprogram innført 1997-2000
  - undervisnings – og opplysningskampanjer.
  - Lav terskel tidlig oppdagelses team.

Inntak som vanlig Ullevaal og Roskilde (sammenligningssiter)

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Strategier ved tidlig oppdagelse.

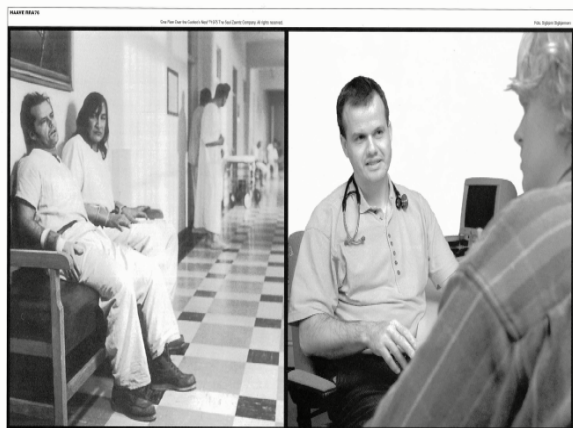
- Øke kunnskap / oppmerksomhet.
- Redusere stigma.
- Senke terskel for kontakt.
- Tilby adekvat behandling – hjelp til å få behandling.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Myter vs realitet

Gjøkeredet

MYTEN

VIRKELIGHETEN

**Psykiske lidelser er som andre sykdommer
-når du føler at noe er galt,
går du til legen**

Det finnes fortsatt mange myter om hvordan mennesker med alvorlige psykiske lidelser blir innlagt og behandlet. Sannheten er at de aller fleste oppsøker lege på vanlig måte og blir henviset videre til en spesialist.

De fleste får behandling mens de bor hjemme. Innleggelse på psykiatrisk avdeling er så godt som alltid frivillig. I de få tilfellene som blir tvangsinnlagt er bruket at de ikke selv sørger for at de får den hjelpen de behøver. Det er meget strenge regler for hvordan dette skal foregå.

Desuten mener de kjemter rammen av psykiske problemer, går som ved andre sykdommer: kontakt lege, psykolog eller legerakten dersom du trenger det. Hvis det gjelder skolelever kan du snakke med skolen rådgiver. I januar oppretter vi dessuten en telefon der du kommer i kontakt med fagfolk som forteller deg hvordan du får hjelp videre.

Tidlige tegn på alvorlige psykiske lidelser

- trekker seg tilbake fra familie, venner og arbeidsskollegaer
- stenger seg inne, sover dårlig og spiser lite
- slutter å vaske og stelle seg
- er utsløtt
- snakker og skriver om meningsløse ting
- har uvanlige følelsesmessige reaksjoner, som å le av triste ting
- blir uregelmessig og reagere ikke i det hele tatt
- føler seg forlatt, eller kontrollert av sinnet
- tror de har magiske evner

Søk hjelp så fort som mulig, da er sjansen størst for å bli frisk.

MYTEN

VIRKELIGHETEN

**Psykiske lidelser er som andre sykdommer
-jo mer du kan om dem
jo lettere er det å hjelpe
den som rammes**

Alvorlige psykiske lidelser starter ofte uventet. Den som rammes oppfører seg litt merkelig, men det kan være forbigående. Det er gjennomgående som varslers fare og som viser at det er nødvendig å søke hjelp.

Mennesker som er i ferd med å utvikle psykiske lidelser trekkes seg gjerne tilbake fra familie, venner og arbeidsskollegaer. De stenger seg inne, sover dårlig og spiser lite. Mange slutter å vaske og stelle seg. De er utsløtt og går det dårligere på skole og arbeid. De snakker om, eller skriver ting som ikke har mening. De kan ha uvanlige følelsesmessige reaksjoner, som å le av triste ting, eller bli uregelmessig og ikke reagere i det hele tatt. Enkeltt føler seg forlatt,

eller kontrollert av sinnet.

Nesten alle av de som rammes av, at de er en viktig del av livet eller en stor støtte. Noen bruker unormalt mye penger.

Hvis disse tingene varer i flere dager er det viktig å søke hjelp raskt slik at behandlingen kan komme i gang. Kontakt lege, psykolog eller legerakten dersom du trenger det. Hvis det gjelder skolelever kan du snakke med skolens rådgiver. I januar oppretter vi dessuten en telefon der du kommer i kontakt med fagfolk som forteller deg hvordan du får hjelp videre.

Søk hjelp så fort som mulig, da er sjansen størst for å bli frisk.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

ISOLASJON

HØRER STEMMER SØVNPROBLEMER

TRISTHET **ANGST**

HUMØRSVINGNINGER

FØLER SEG FORFULGT

Telefon 51 51 59 59

TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

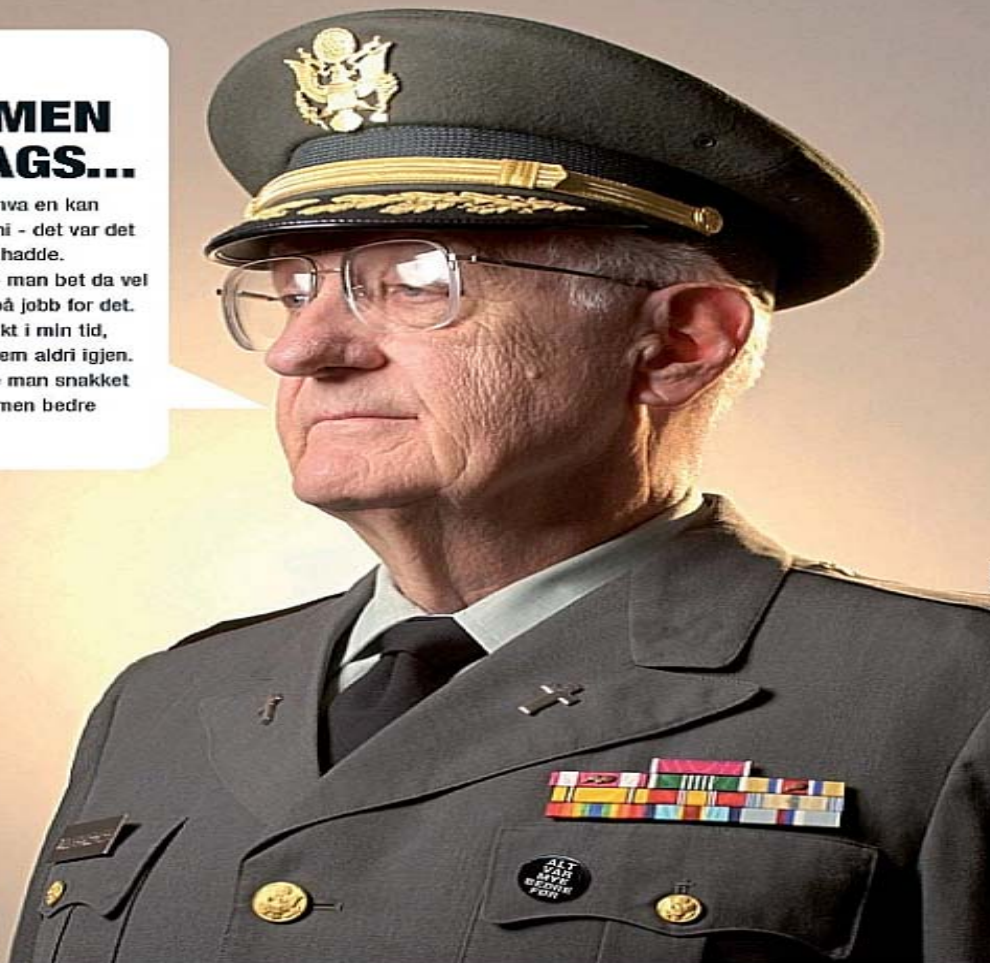
**UNGE HASJRØYKERE
HAR TRE TIL FIRE
GANGER SÅ STOR
RISIKO FOR
Å UTVIKLE PSYKOSE
OG SCHIZOFRENI
SOM ANDRE**

**NÅ ER
DET BEVIST:
CANNABIS KAN
GI PSYKOSER***

NEI, UNGDOMMEN NÅ TIL DAGS...

Nå er det ikke grenser for hva en kan snakke høyt om. Schizofreni - det var det bare syke mennesker som hadde. Depresjon, nei vet du hva - man bet da vel tennene sammen og gikk på jobb for det. Psykose - fikk noen noe slikt i min tid, sendte vi dem bort og så dem aldri igjen. Det var i hvert fall ikke noe man snakket høyt om. Har ikke ungdommen bedre ting å bry seg om!?

JA, UNGDOMMEN NÅ TIL DAGS!

For tiende året på rad arrangerer Schizofrenidagene en egen dag for elever i den videregående skole. En av fem unge sliter psykisk, og vi ønsker å spre kunnskap om psykisk helse, bidra til større åpenhet og bryte ned fordommer. Det er med stor glede vi kan melde at arrangementet 2. november er fullt!

For unge og voksne som vil lære mer om psykisk helse, kan vi anbefale en rekke andre foredrag, filmer, litteraturetreff og en flott kunstutstilling. Se hele programmet på www.schizofrenidagene.no

ØRST FOR Å BLI FRISK

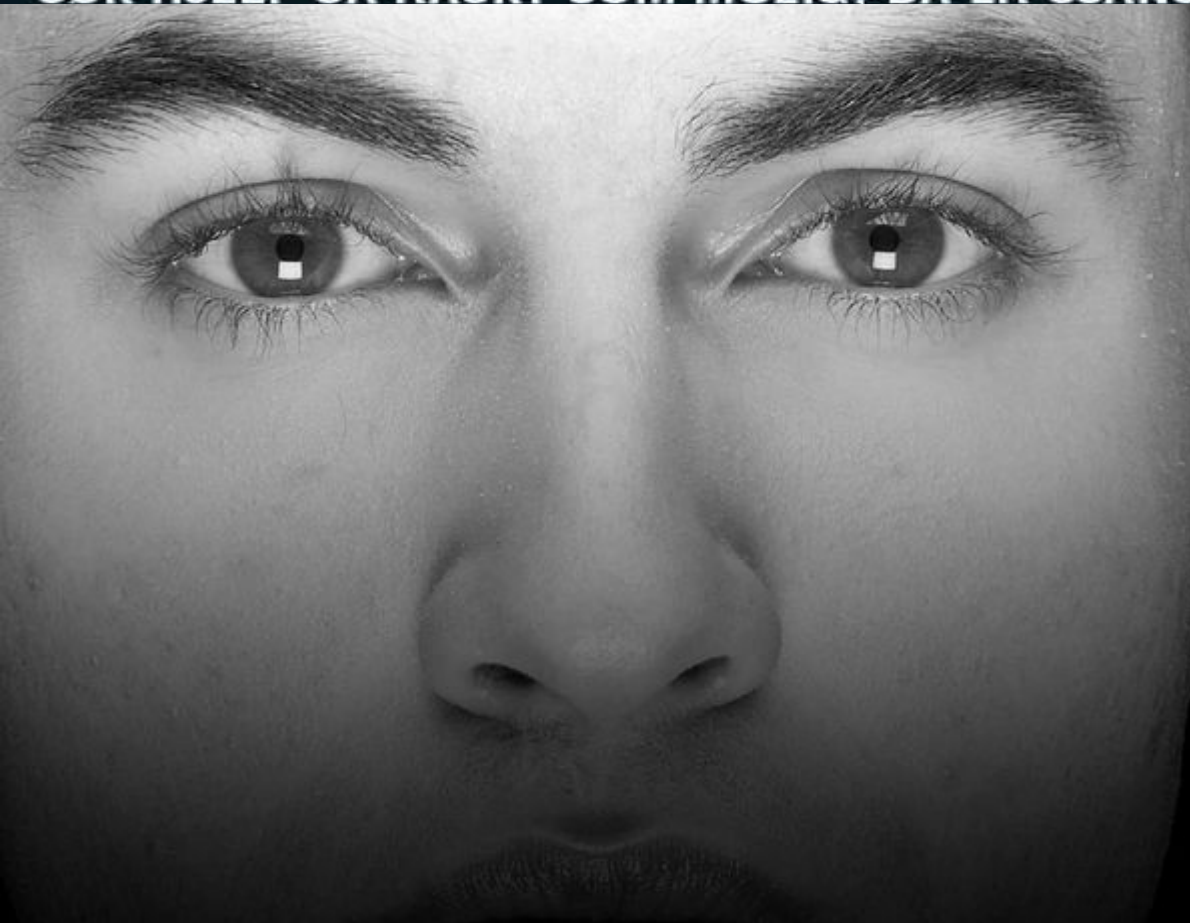
Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk divisjon

TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

51 51 59 59
hverdager 08.00 - 15.00
www.tips-info.com

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG. DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

**TIDLIGE TEGN PÅ
PSYKOSE** → isolerer seg →
sover dårlig → tristhet →
angst →
konsentrasjonsvansker →
forsømmer hygiene, jobb
eller skole → overtopptatt av
temaer som døden, politikk
eller religion → store
humørsvingninger → hører
stemmer → snakker
usammenhengende → føler
seg forfulgt eller styrt av
andre

**Hvorfor er
du så sint?**

Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk divisjon

TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

51 51 59 59
hverdager 08.00 - 15.00
www.tips-info.com

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG. DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

**TIDLIGE TEGN PÅ
PSYKOSE** → isolerer seg →
sover dårlig → tristhet →
angst →
konsentrasjonsvansker →
forsømmer hygiene, jobb
eller skole → overtopptatt av
temaer som døden, politikk
eller religion → store
humørsvingninger → hører
stemmer → snakker
usammenhengende → føler
seg forfulgt eller styrt av
andre

**Hvorfor er
du så taus?**

Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk divisjon

TIPS

TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

51 51 59 59

hverdager 08.00 - 15.00
www.tips-info.com

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG. DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

En av elevene våre, en flink gutt,
har begynt å skulke, virker deprimert
og holder seg for seg selv. Jeg lurar
på hvordan vi kan hjelpe ham.

Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk divisjon

TIPS

TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

51 51 59 59

hverdager 08.00 - 15.00
www.tips-info.com

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG. DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Sønnen min oppfører seg så merkelig for tiden og jeg får ikke kontakt med ham. Kan det være psykiske problemer?"

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

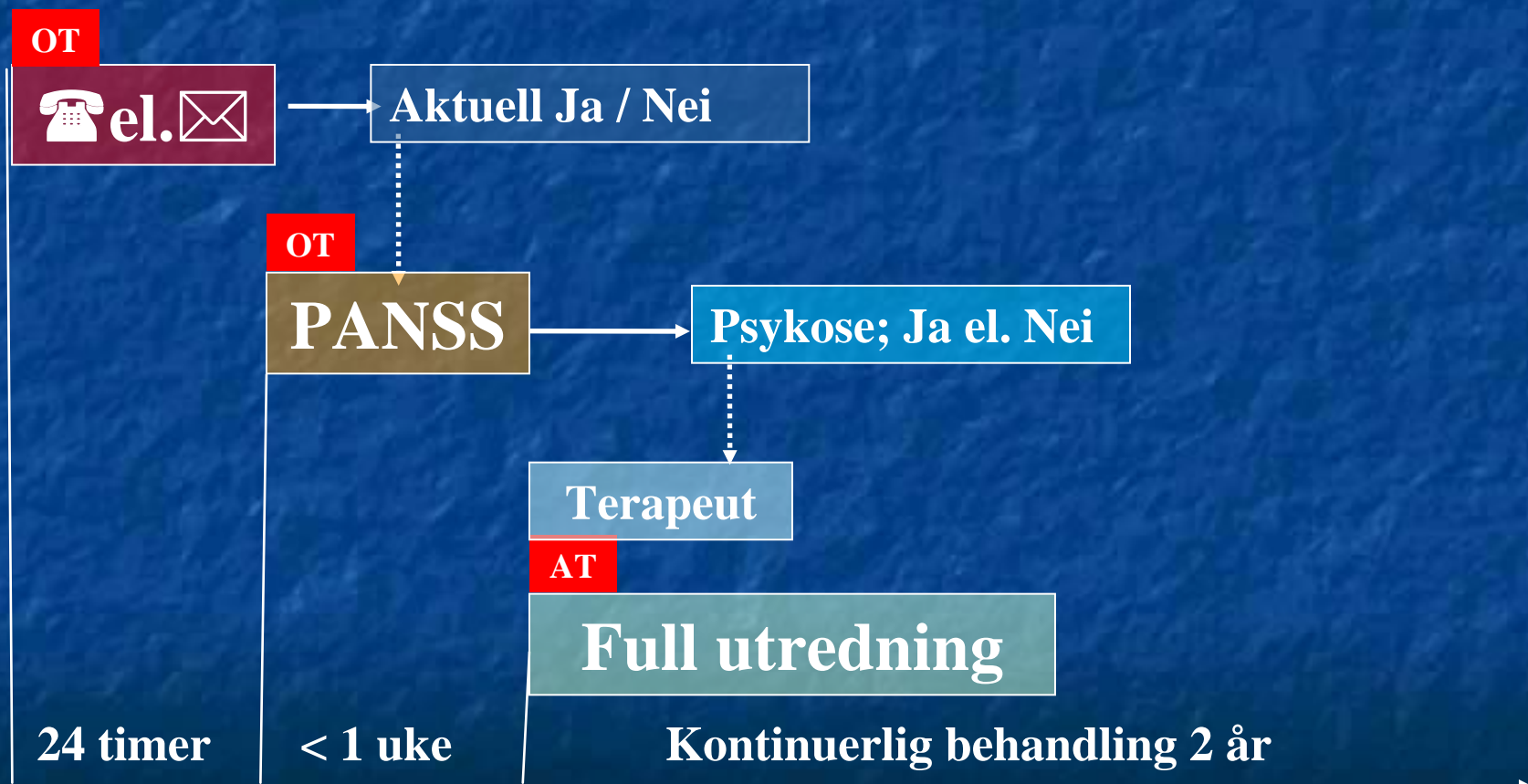

Hvem henviser?

- ca 20 % er det den det gjelder som tar kontakt.
- ca 30 % er det familie (mor, far, ektefelle, samboer).
- ca 10 % henvises fra Psykiatrisk klinikk.
- ca 40 % henvises fra skole, sos ktr. fastlege, PPT, poliklinikker og andre.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

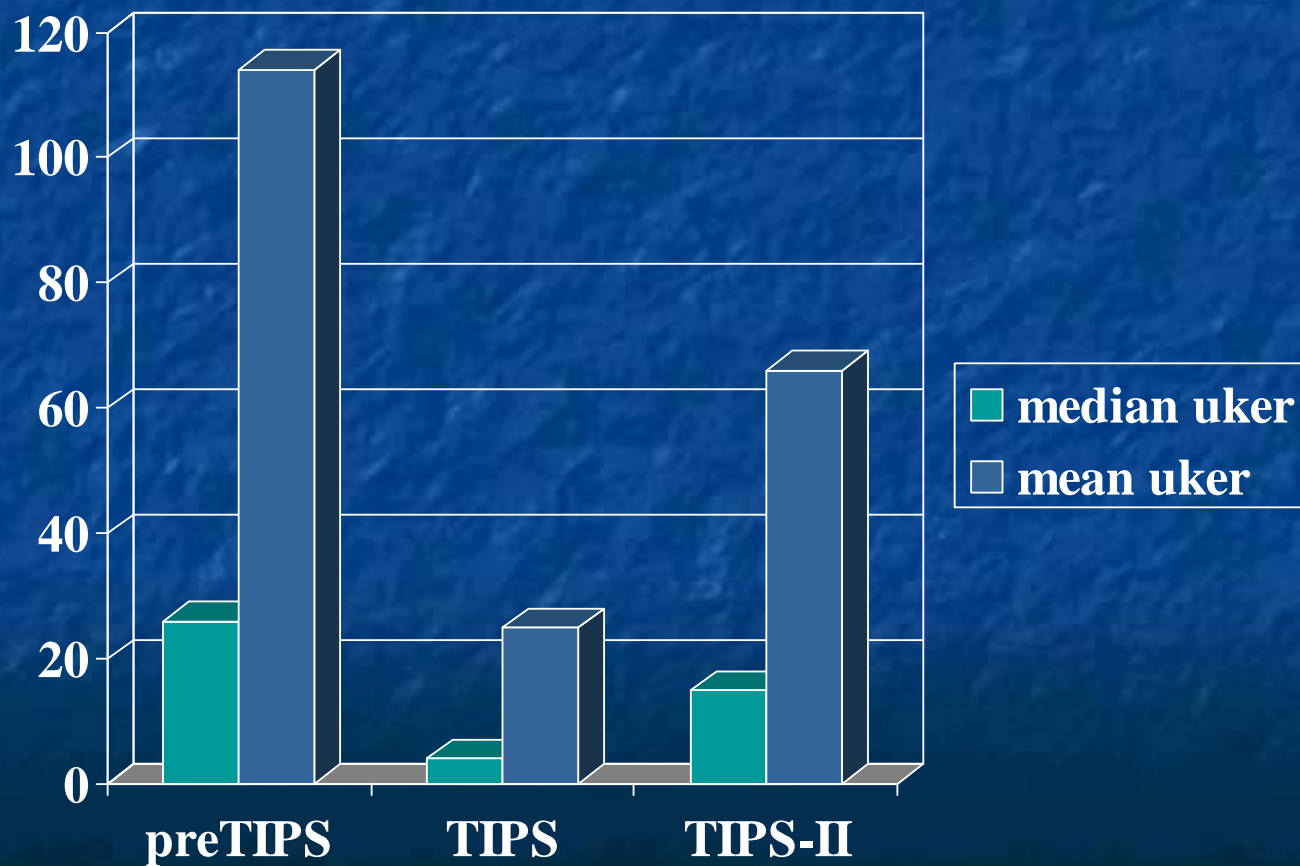
SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Resultater / forløp fra TIPS studien

- Gjennomsnittlig varighet for ubehandlet psykose i Rogaland før TIPS startet var ca 104 uker (1993-94).
- I løpet av TIPS perioden 1997 – 2000 er denne tiden redusert til 26 uker i gjennomsnitt.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Resultater / forløp fra TIPS studien forts.

- De som kommer til behandling fra et tidlig-oppdagelsesprogram har mindre selvmordstanker / planer, enn de som kommer til behandling ”som vanlig” (Oslo/Roskilde).
- De som oppdages tidlig har mindre positive symptomer enn de som har lang VUP.
- Mindre bruk av tvang og mindre dramatisk kontakt med psykiatri for de som oppdages tidlig.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Resultater / forløp fra TIPS studien forts.

- Ved 2 års oppfølgingen i TIPS viser det seg at de som oppdages tidlig har mindre negative symptomer enn de som har lang VUP.
- For de som er med i TIPS studien og som har alvorlig rusmisbruk klarer halvparten å slutte med rusmisbruk i løpet av 2 år med behandling.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

Resultater / forløp TIPS studien forts

- Halvparten av de som deltar i TIPS deltar i familieTIPS.
- Flere artikler publisert i ulike tidsskrifter.
- VUP går igjen opp så lenge en ikke aktivt går ut med opplysningskampanjer.

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

sliten?

stressa?

Fremtiden hva bringer den?

Fra sekundærforebygging til primærforebygging.....

deppa?

trist?

Kan man forhindre utvikling av alvorlig psykisk lidelse?

Vi håper og tror det.

angst?

GLASSROMMET VED
METROPOLIS HVER
ONSDAG 15:00-17:00

TIPS gir råd og veiledning til unge som har spørsmål om psykisk helse. Det kan være spørsmål som angår deg selv eller noen av dine nærreste. Du behøver ikke avtale tid, og du kan være anonym om du ønsker det. Vi treffes på telefon 51 51 59 59 alle hverdager fra 08:00-15:00, og i Glassrommet ved Metropolis hver onsdag ettermiddag.

Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk divisjon

TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

51 51 59 59
hverdager 08.00 - 15.00
www.tips-info.com

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG, DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK

TUSEN TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN

www.tips-info.com